

27.01.2025

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2024/1531
Toplantı Tarihi/Sayısı : 30.12.2024/238
Karar Numarası : 2024/1304
Başvuran : N.K.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURU KONUSU

1. Ankara Büyükşehir Belediyesi (ABB) tarafından sunulan toplu taşıma hizmeti kapsamında Belediyeye ait otobüslerde ve Belediye tarafından ruhsat verilen özel halk otobüslerinde yer alan sesli anons sistemlerinin çalışmamasının engellilik temelinde ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil ettiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle:

a. %90 oranında görme engelli olduğunu, toplu taşıma hizmeti kapsamında ABB'ye ait otobüslerde ve Belediye tarafından ruhsat verilen özel halk otobüslerinde durakların isimlerini belirten sesli anons sistemlerinin çalışmadığını,

b. Konuyla ilgili olarak daha önce birçok kişi ve sivil toplum kuruluşu tarafından Belediyeye başvuruda bulunulduğunu, sorunun Haziran ayında çözüleceğine ilişkin bildirimde bulunulmasına rağmen hâlâ çözülmemiş olduğunu ve bu durumun görme engelli vatandaşların mağdur olmasına sebebiyet vererek engellilik temelinde ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil ettiğini iddia etmektedir.

3. 6701 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*Kurum, ihlal iddiasına muhatap olan taraftan yazılı görüşünü sunmasını ister. Yazılı görüş, istemin tebliğinden itibaren on beş gün içinde Kuruma ulaştırılır.*” hükmü uyarınca kayıtlı elektronik posta (KEP) sistemi üzerinden 6/8/2024 tarihli yazımız ile muhatap ABB'den başvuruya ilişkin yazılı görüşü ve ilgili bilgi ve belgeler talep edilmiştir. Ancak yazımızda belirtilen yasal süre içerisinde Kurumumuza ulaşan bir cevabi yazı olmamıştır.

4. Muhatap ABB tarafından 6/8/2024 tarihli yazımıza yasal süresi içerisinde cevap verilmemesi üzerine KEP sistemi üzerinden 30/8/2024 tarihli yazımız ile iddialar hakkında her türlü bilgi, belge ve

yazılı görüşün Kurumumuza gönderilmesi muhatap Belediyeden ikinci defa talep edilmiştir. Ancak yazımızda belirtilen yasal süre içerisinde Kurumumuza ulaşan bir cevabi yazı olmamıştır.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "*Kanun önünde eşitlik*" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (...) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

6. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun "*Tanımlar*" başlıklı 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (d), (e) ve (f) bentleri şöyledir:

"(1) Bu Kanunun uygulanmasında; d) Doğrudan ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını bu Kanunda sayılan ayrımcılık temellerine dayanılarak engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi, e) Dolaylı ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda, bu Kanunda sayılan ayrımcılık temelleriyle bağlantılı olarak, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulmasını, f) Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireyi, ifade eder."

7. Mezkûr Kanun'un "*Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı*" başlıklı 3'üncü maddesi şu şekildedir:

"(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. (2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. (...)
(4) Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür."

8. Kanun'un "*Ayrımcılık türleri*" başlıklı 4'üncü maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bu Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır: a) Ayrı tutma. b) Ayrımcılık

talimatı verme bu talimatları uygulama. c) Çoklu ayrımcılık. ç) Doğrudan ayrımcılık. d) Dolaylı ayrımcılık. e) İşyerinde yıldırma. f) Makul düzenleme yapmama. g) Taciz. ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık.”

9. 6701 sayılı Kanun'un “Ayrımcılık yasağının kapsamı” başlıklı 5’inci maddesi şöyledir:

“(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar. (2) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür. (...)”

10. Mezkûr Kanun’un “Kurumun görevleri” başlıklı 9’uncu maddesinin ilgili bölümü şöyledir: “Kurumun görevleri şunlardır: (g) Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek. (...)”

11. 6701 sayılı Kanun’un “İspat yükü” başlıklı 21’inci maddesi şöyledir:

“Münhasıran ayrımcılık yasağının ihlali iddiasıyla Kuruma yapılan başvurularda, başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emarelerin ve karine oluşturan olguların varlığını ortaya koyması hâlinde, karşı tarafın ayrımcılık yasağını ve eşit muamele ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekir.”

12. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in “Karar türleri” başlıklı 65’inci maddesi şöyledir: “(1) Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir.”

13. Yönetmelik’in “İhlal kararı” başlıklı 69’uncu maddesi şöyledir: “(1) İnceleme ve araştırma sonucunda başvurunun yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde ihlal kararı verilir. (...)”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

16. 6701 sayılı Kanun'un "Başvurular" başlıklı 17'nci maddesinin birinci fıkrası; "Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir." hükmünü haizdir. Başvuranın dilekçesinden, 6701 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantılı olarak ayrımcılık iddiasında bulunulduğu anlaşılmaktadır.

17. Mezkûr Kanun'un aynı maddesinin ikinci fıkrasına göre; "İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder. Bu taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmemesi hâlinde Kuruma başvuru yapılabilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, bu şartı aramadan başvuruları kabul edebilir." Başvuruya konu ayrımcılık iddiasına ilişkin olarak ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğünü iddia eden başvuran başvuru dilekçesinde, 21/2/2024 tarihinde muhatabın ulaşım ile ilgili şikayet ve başvuruları aldığı sistem olan 153 Çözüm Merkezine başvurduğunu ifade etmektedir. Muhatap tarafından başvurana verilen cevaba ilişkin ekran görüntüsü başvuru dilekçesi ekinde Kurumumuza sunulmuş olup 6701 sayılı Kanun'un 17'nci maddesinin ikinci fıkrasında aranan ilgili tarafa başvuru şartının yerine getirildiği değerlendirilmektedir. Bu çerçevede başvurunun, Kurumumuzca esas incelemesi yapılabilecek bir başvuru olduğu kanaatine varılmıştır.

18. Ayrımcılık yasağı, uluslararası insan hakları hukukunun temelinde yer almakta ve pek çok uluslararası insan hakları sözleşmesinde özel olarak düzenlenmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 14'üncü maddesine göre: "Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan güvence altına alınır."

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında ayrımcılık; objektif ve makul bir neden olmaksızın, aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmak olarak tanımlanmıştır (AİHM, *Willis/Birleşik Krallık*, B. No: 36042/97, 11/06/2002, para. 48 ve AİHM, *Okpisz/Almanya*, B. No: 59140/00, 25/10/2005, para. 33). Ayrımcılık yasağının ihlal edilip edilmediğini değerlendirmek için öncelikle ayrımcılığa neden olduğu iddia edilen işlemin ya da eylemin amacı ile sonucu arasındaki ilişkiye bakmak gerekmektedir. AİHM kararlarına göre, "muameledeki farklılık, objektif ve makul bir gerekçeye sahip değilse" ya da "meşru bir amaç" izlenmemişse ayrımcılık söz konusudur (AİHM, *Abdulaziz, Cabales ve Balkandali/Birleşik Krallık*, B. No. 9214/80; 9473/81; 9474/81, 25/05/1985, para.72).

20. Anayasa Mahkemesi (AYM) kararlarında da AİHM içtihatlarına paralel olarak nesnel ve makul bir şekilde haklılaştırılmayan, diğer bir ifadeyle meşru bir amaca dayanmayan ya da seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmayan farklı muameleler Anayasa'nın 10'uncu maddesinin amaçları bağlamında ayrımcı karakterli olarak kabul edilmektedir (AYM, *Nuriye Arpa*, B. No: 2018/18505, 16/6/2021, para. 58). Dolayısıyla hukuksal durumları aynı olanlara yönelik

farklı muamelenin objektif ve makul bir sebebe dayandığı, farklı muamelenin öngörülen meşru amaç ile orantılı olduğu, diğer bir ifadeyle farklı muameleye tabi tutulan kişiye aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet yüklenmediği hâllerde eşitlik ilkesi ihlal edilmeyecektir (AYM, *Burcu Reis*, B. No: 2016/5824, 28/12/2021, para. 50).

21. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un "*Tanımlar*" başlıklı 3'üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi, "*Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı*" engelliliğe dayalı ayrımcılık olarak ifade etmektedir. Aynı maddenin (a) bendinde ise, "*engelliliğe dayalı ayrımcılık temeline dayanan ve engellinin hak ve özgürlüklerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını engelleyen, kısıtlayan veya zorlaştıran her türlü farklı muamele*" doğrudan ayrımcılık olarak ifade edilmektedir.

22. 5378 sayılı Kanun'un "*Ayrımcılık*" başlıklı 4/A maddesinde ise doğrudan ve dolaylı ayrımcılık dâhil olmak üzere engelliliğe dayanan her türlü ayrımcılığın yasaklandığı, eşitliliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması gerektiği ve engellilerin hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmasını sağlamaya yönelik alınacak özel tedbirlerin ayrımcılık olarak değerlendirilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca mezkûr Kanun'un "*Topluma dâhil olma*" başlık 4/B maddesi; "*Engellilerin toplumdaki tecrit edilmeleri ve ayrı tutulmaları önlenir. Engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda bağımsız olarak toplum içinde yaşamaları esas olup, özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar. Engellilerin topluma dâhil olmaları ve toplum içinde yaşamaları amacıyla bireysel destek hizmetleri de dâhil olmak üzere ihtiyaç duydukları toplum temelli destek hizmetlerine erişimleri sağlanır.*" hükmünü haizdir.

23. Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme'nin (EHİS) 18'inci maddesinde Taraf Devletlerin, engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seyahat ve yerleşim yerini seçme özgürlüğünü kabul ettiğine vurgu yapılmıştır. Yine Sözleşme'nin 20'nci maddesinde Taraf Devletlerin olanaklar çerçevesinde engellilerin azami ölçüde bağımsız hareket edebilmesini sağlamak için etkin bir şekilde gerekli tüm tedbirleri alacağı ifade edilmiştir. Engellilerin istedikleri şekil ve zamanda ve karşılanabilir bir maliyetle hareket edebilmelerinin kolaylaştırılması ve hareketi kolaylaştırıcı kaliteli araç ve gerece, yardımcı teknolojilere, yardım sunan insanlara ve araçlara karşılanabilir bir maliyetle erişiminin kolaylaştırılması ilgili maddede belirtilen tedbirler arasındadır.

24. Devletin engelliliğe dayalı herhangi bir ayrımcılığa izin vermeksizin tüm engellilerin tıpkı diğer tüm bireyler gibi hak ve özgürlüklerinin korunmasında ve güçlendirilmesinde pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülük engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklama, engelli bireylerin tıpkı diğer kişiler gibi tüm hak ve özgürlüklerden faydalanabilmesine yönelik makul düzenlemeler yapma ve engellilerin diğer bütün kişilerin ulaşabildiği kamusal ve özel hizmetlere erişimini kolaylaştırıcı önlemleri alma yükümlülüklerini içermektedir (AYM, *Sevda Yılmaz*, B. No: 2017/37627, 2/3/2023, para.69).

25. Somut olayda başvuran, ABB tarafından sunulan toplu taşıma hizmeti kapsamında otobüslerdeki sesli anons sistemlerinin çalışmadığını iddia etmektedir. Başvuranın iddiası, bireysel bir talepten ziyade görme engellilerin ulaşım hizmetine erişimini ilgilendirdiğinden öncelikle erişilebilirliğe ilişkin ilkelerin ortaya konulması gerekmektedir. 5378 sayılı Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 3'üncü maddesinin (f) bendine göre erişilebilirlik; "Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabılır ve kullanılabilir olmasını," ifade eder.

26. EHİS'te erişilebilirlik, Sözleşme'nin dayandığı genel ilkelerden biri olarak belirtilmiş ve bağımsız olarak Sözleşme'nin 9'uncu maddesinde düzenlenmiştir. Sözleşme'nin "Erişilebilirlik" başlıklı 9'uncu maddesi şu şekildedir: "1. Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dâhil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır. Erişim önündeki engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içeren bu tedbirler diğerlerinin yanında, aşağıda belirtilenlere de uygulanır: (a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dâhil diğer kapalı ve açık tesisler; (...)"

27. Erişilebilirlik, 6701 sayılı Kanun'da bir ayrımcılık türü olarak yasaklanan makul düzenlemeden farklı olarak gruplarla ilgilidir. Bu durum, erişilebilirlik sağlama görevinin tahmin edilen (ex ante) bir görev olduğu anlamına gelmektedir. Bu nedenle EHİS'e Taraf Devletler, bir yere veya hizmete girme ya da bir yer veya hizmeti kullanmaya ilişkin bireysel bir talep almadan önce erişilebilirliği sağlama yükümlülüğüne sahiptir. Zira fiziksel çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişime ve kamuya açık hizmetlere tam erişimin sağlanması, EHİS kapsamındaki birçok hakkın etkili bir şekilde kullanılması için hayati bir ön koşuldur (Engelli Hakları Komitesi (EHK), Genel Yorum: 2 (2014), Erişilebilirlik, para. 25 ve 36).

28. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un "Erişilebilirlik" başlıklı 7'nci maddesinde, özel ve kamu toplu taşıma sistemleri ile sürücü koltuğu hariç dokuz veya daha fazla koltuğu bulunan özel ve kamu toplu taşıma araçlarının engellilerin erişebilirliğine uygun olmasının zorunlu olduğu belirtilmektedir.

29. Ulusal mevzuatın ve uluslararası düzenlemelerin yanı sıra engellilerin eşit vatandaşlar olarak potansiyellerini gerçekleştirebildikleri içermeci bir toplum vizyonu doğrultusunda çeşitli ulusal politika belgeleri de hazırlanmıştır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) tarafından hazırlanan 2030 Engelsiz Vizyon Belgesi'nde "İçermeci ve Erişilebilir Toplum" başlığı altında yer alan "Ulaşım hizmetlerinin ve sistemlerinin erişilebilir hale getirilmesi" hedefi kapsamında kamu ve özel ulaşım hizmetlerinin ve sistemlerinin erişilebilirliğinin sağlanmasına yönelik tedbirlerin alınacağı ifade edilmektedir. Ayrıca 2030 Engelsiz Vizyon Belgesi'nin uygulama aracı olarak oluşturulan Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı'nda (2023-2025) kamu ve özel ulaşım hizmetlerinin ve sistemlerinin erişilebilirliğinin sağlanmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınmasına ilişkin eylem alanı öngörülmüştür (ASHB, 2030 Engelsiz Vizyon Belgesi, s. 29; ASHB, 2023-2025 Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı (2023-2025), s. 32).

30. Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından belirlenen TS 13622 sayılı “Engelliler Ve Hareket Kısıtlığı Bulunan Kişiler İçin Toplu Taşıma Sistemlerinde Erişilebilirlik Gereklere” Standardına göre; kent içinde hizmet veren tüm toplu taşıma sistemleri, engelli ve hareket kısıtlılığı olan kişiler için erişilebilir olmalı ve araç içinde aracın konumu, bir sonraki durak ve gidilecek yerler gibi yolculukla ilgili bilgilendirme görme engelliler için sesli, işitme engelliler için ise görüntülü uyarı sistemleri ve tabelalar biçiminde sağlanmalıdır.

31. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun “Belediyenin görev ve sorumlulukları” başlıklı 14’üncü maddesinde yer alan “Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; ... hizmetlerini yapar veya yaptırır. (...)” hükmü uyarınca belediyeler ulaşım hizmetlerini yapmak veya yaptırmakla görevlidir. İlgili Kanun’un “Belediyenin yetkileri ve imtiyazları” başlıklı 15’inci maddesinin (f) bendine göre ise belediyeler, “Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek.” ile yetkili kılınmıştır. Ayrıca 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları” başlıklı 7’nci maddesinin (p) bendine göre “Büyükşehir içindeki toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettmek, büyükşehir sınırları içindeki kara ve denizde taksi ve servis araçları dâhil toplu taşıma araçlarına ruhsat vermek. (...)”, büyükşehir belediyelerinin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Bu doğrultuda belediyeler, EHİS ve 5378 sayılı Kanun uyarınca kamu makamlarına tevdi edilen erişilebilirliğin tesis edilmesi görevi kapsamında ulaşım hizmetlerinin erişilebilirlik standartlarına uygun şekilde yürütülmesinden sorumludur.

32. Engelliler Hakkında Kanun'un geçici 3’üncü maddesinin birinci fıkrasında: “Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan sürücü koltuğu hariç dokuz veya daha fazla koltuğu bulunan araçlarla sağlanan toplu taşıma hizmetlerinin engellilerin erişilebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren sekiz yıl içinde, sürücü koltuğu hariç dokuz ila on altı oturma yeri olan araçlarla verilen toplu taşıma hizmetleri, turizm taşımacılığı yapılan araçlarla sağlanan taşıma hizmetleri ve özel ve kamu şehirler arası toplu taşıma hizmetleri ile yolcu gemileri 7/7/2018 tarihine kadar engelliler için erişilebilir duruma getirilir.” hükmü yer almaktadır.

33. 5378 sayılı Kanun’un geçici 3’üncü maddesinin altıncı fıkrasının üçüncü cümlesinde belirtilen “İlgili belediye, kamu kurum ve kuruluşları, umuma açık hizmet veren her türlü yapı ve açık alanların malikleri ile toplu taşıma araçlarının sahiplerinin mezkûr Kanun’da belirtilen erişilebilirlik standartları ve yükümlülüklerine dair eksiklikleri tamamlamaları için verilebilecek dört yıllık ek süre”, 1/7/2022 tarihli ve 7417 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 47’nci maddesiyle sekiz yıla çıkartılmıştır. AYM, 22/6/2023 tarihinde 7417 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile Bazı

Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 47'nci maddesiyle 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un geçici 3'üncü maddesinin altıncı fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan "dört yıl" ibaresinin "sekiz yıl" şeklinde değiştirilmesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir (AYM, E. No: 2022/110, K. No: 2023/115, 22/6/2023).

34. Bahse konu Mahkeme kararında "Kanun'un anılan maddelerinde umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ve açık alanlar ile toplu taşıma araçlarının engellilerin erişebilirliğine uygun hâle getirilmesi için öngörülen sürenin devamlı uzatılmasının engellilerin toplum içinde yer almaları, iş gücüne katılmaları ve bireysel olarak yaşayabilmeleri imkânını olumsuz etkileyeceği açıktır. (...) söz konusu alanların ve toplu taşıma araçlarının engellilerin erişebilirliğine uygun hâle getirilmesi için öngörülen sürenin devamlı uzatılması Kanun'da öngörülen denetim mekanizmasını işlevsiz hâle getireceği gibi Kanun'un öngördüğü yükümlülükler uymayanlar hakkında idari yaptırım uygulanması imkânını da ortadan kaldırmaktadır. Süre uzatımının devamlılık kazanması ise söz konusu alanları ve toplu taşıma araçlarını engellilerin erişebilirliğine uygun hâle getirilmesi yükümlülüğü bulunanların yükümlülüklerini yerine getirme hususunda istekli davranmamasına yol açacak niteliktedir. (...) Buna göre Kanun'un yayımlandığı tarih de dikkate alındığında geçen süre içinde her türlü yapılar ve açık alanlar ile toplu taşıma araçlarının engellilerin erişebilirliğine uygun duruma getirilmesi amacıyla gerekli iş ve işlemlerin yapılması için öngörülen sürenin dört yıl daha uzatılmasının maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirmesi hakkı bağlamında devlete yüklenen engellilerin korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alma şeklindeki pozitif yükümlülüğe aykırı olduğu sonucuna varılmıştır." ifadelerine yer verilmiştir (AYM, K. No: 2023/115, para. 60-62).

35. Somut olayda başvuranın toplu taşıma hizmeti kapsamında Belediyeye ait otobüslerde ve Belediye tarafından ruhsat verilen özel halk otobüslerinde durakların isimlerini belirten sesli anons sistemlerinin çalışmadığına yönelik iddialarına ilişkin olarak 6/8/2024 ve 30/8/2024 tarihli yazılarımız ile muhatap ABB'den görüşü istenmiş ancak muhatap tarafından görüş beyan edilmemiştir.

36. Başvuranın iddiaları kapsamında Belediyeye ait otobüslerde ve Belediye tarafından ruhsat verilen özel halk otobüslerinde erişilebilirlik durumunun tespiti için yerinde inceleme yapmak üzere Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği'nin 5'inci maddesi uyarınca Ankara Valiliği Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü bünyesinde bulunan Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonu üyelerinin görevlendirilmesi, görevlendirilen üyelerce yerinde inceleme yapılması ve konuya ilişkin hazırlanacak teknik raporun Kurumumuza iletilmesi talep edilmiştir. Komisyon tarafından Kurumumuza iletilen yazıda EGO Filo Yönetimi ve İşletme Şube Müdürü ile toplantı yapıldığı belirtilmiş olup Belediyenin ücret toplama sistemine ilişkin yeni bir firma ile anlaşma sağladığı ve anons sisteminin ve bilgilendirme ekranlarının en yakın zamanda çalışacağı bilgisinin verildiği ifade edilmiştir.

37. Başvuran tarafından otobüslerde yer alan sesli anons sistemlerinin çalışmamasına ilişkin muhatap Belediyeye yapılan başvuruya cevaben Belediye tarafından; araç içi yolcu bilgilendirme ekranlarının tedarikinin 2013 yılında yapılmış olan Elektronik Ücret Toplama Sistemi (EÜTS) ihalesi

kapsamında yüklenici firma tarafından sağlandığı, bilgilendirme ekranlarında yaşanan arızaları gidermek amacıyla yüklenici firma tarafından çalışma yapıldığı ve yeni EÜTS ile ilgili olarak yapılan çalışmaların tamamlanmasıyla birlikte Haziran ayı içerisinde sistemin tümüyle yenileneceği ifade edilmiştir.

38. EHK, ulusal erişilebilirlik standartlarını kabul etmek, yayımlamak ve izlemekle yükümlü olan EHİS'e Taraf Devletlerin gerektiğinde kademeli uygulamalar yoluyla ve uluslararası iş birliğini kullanarak fiziksel çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişime ve kamuya açık hizmetlere erişimin sağlanmasını temin edebileceğini belirtmektedir. Kaldırılması gereken engellerin ve bariyerlerin tespiti için yapılacak olan durum analizinin, etkin bir şekilde ve kısa ila orta vadeli bir çerçevede gerçekleştirilebileceğine vurgu yapan Komite ayrıca, engellerin sürekli ve sistematik olarak, kademeli ancak istikrarlı bir şekilde kaldırılması gerektiğini ifade etmektedir (EHK, Genel Yorum: 2 (2014), para. 59-62).

39. 5378 sayılı Kanun uyarınca umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ve açık alanlar ile toplu taşıma araçlarının engellilerin erişebilirliğine uygun hâle getirilmesi için bir geçiş süreci öngörülmüştür. Mezkûr Kanun'un geçici 3'üncü maddesinde toplu taşıma hizmetlerinin 7/7/2018 tarihine kadar engelliler için erişilebilir duruma getirilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Yukarıda bahsedildiği üzere AYM, bazı hizmetlerin engellilerin erişebilirliğine uygun hâle getirilmesi için öngörülen süreyi uzatan kuralın iptaline karar vermiş olup bu doğrultuda Belediyenin makul bir süre içerisinde sesli anons sistemlerini kullanıma sunması gerekmektedir. Ancak Belediye tarafından başvurana iletilen yazıda Haziran ayı itibarıyla sistemlerin kullanıma sunulacağı belirtilmiş olmasına rağmen sesli anons sistemlerinin Haziran ayı itibarıyla da kullanıma sunulmadığı görülmektedir. Belediye tarafından sistemlerin çalışmamasına ilişkin makul ve nesnel bir gerekçe de sunulmamıştır. Toplu taşıma araçlarının engellilerin erişebilirliğine uygun olması bir zorunluluk olup Belediyenin, erişilebilirliğin sağlanması kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğü yerine getirmeyerek erişilebilirliği sağlamadığı değerlendirilmektedir.

40. Otobüslerde yer alan sesli anons sistemlerinin çalışmaması, görme engelli bireylerin ulaşım hizmetine erişimini oldukça zorlaştırmakta ve görme engelli bireyleri dezavantajlı duruma sokmaktadır. Fiziksel çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişime ve kamuya açık hizmetlere erişimin reddedilmesi, EHİS'in 5'inci maddesi tarafından yasaklanan engelliliğe dayalı ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil etmektedir (EHK, Genel Yorum: 2 (2014), para. 34).

41. Bu kapsamda muhatap Belediyenin EHİS, 5378 sayılı Kanun, ilgili TS standardı ve diğer ikincil düzenlemeler uyarınca otobüslerin engellilerin erişebilirliğine uygun hâle getirilmesi kapsamında sahip olduğu yükümlülüğü yerine getirmediği değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda yapılan tüm açıklamalar göz önüne alındığında muhatap ABB tarafından engellilik temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

42. Somut olayda gerçekleşen ayrımcılık yasağı ihlali bakımından; ihlalin etki ve sonucunun ağırlığı, toplu taşıma hizmetinin yürütülmesinde muhatapın mevzuat uyarınca sahip olduğu yetkinin çerçevesi ve hizmet sunumunun bir tarafı olan muhatapın kamu tüzel kişiliğine sahip olması sebebiyle

güçlü konumda bulunması göz önünde bulundurularak ihlal konusu eylemle ilgili muhataba üst sınırdan idari para cezasının uygulanmasına karar verilmiştir.

V. KARAR

A. Başvuruda muhatap Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından AYRIMCILIK YASAĞININ İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Muhatap hakkında 141.934,00 TL (YüzKırkBirBinDokuzYüzOtuzDört TL) İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

C. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

Ç. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

30/12/2024 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan

e-imzalıdır

Av. Alişan TİRYAKİ
II. Başkan

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi